

**Özelleştirmeleri
eleştiren muhalefet
partileri ve bazı oda
temsilcileri, ANAP'a
ateş püskürdü.**

"TEK satılmasın"

"Yabancı sermayeye dikensiz gül bahçesi"

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası İzmir Şubesi tarafından düzenlenen "TEK'in Özelleştirilmesi" konulu panelde, batı ülkelerinde özelleştirilmeye neden olarak gösterilen ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerin hiçbirisinin KİT'lere uymadığı belirtildi. "İktidar, Türkiye'yi yabancı sermaye için dikensiz bir gül bahçesine çeviriyor" denildi. Fotoğraf:hha-İZMİR)

TEK'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ PANELİ

TEK'in özelleştirilmesi konulu panel 20 Haziran 1990 günü İzmir Ticaret Odası salonunda düzenlendi. Panelde SHP adına Genel Sekreter Yardımcısı Adnan Keskin, DYP adına Prof. Dr. Oğuz Çataloğlu, Tes-İş İzmir Şube Başkanı Cemal Tümör İzmir Barosu eski Başkanı Av. Güney Dinç ve Şube Başkanımız Nihat Özgül katıldılar.

Panel, Şube Sekreteri M.Macit Mutat'ın açılış konuşması ile başladı. Mutat konuşmasında; "EMO, 1986 yılında çıkarılan özelleştirme yasasının kapsamında gündeme gelen TEK" in devri konusuna önemle eğilmektedir.

Temel mal niteliğinde olan elektriğin üretim, iletim, dağıtım sisteminin tek bir elden yürütülmesini savunan odamız, konunun uzmanları ve yetkililerince tartışılması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi amacıyla bu paneli düzenlemiş bulunmaktadır. Anavatan Partisi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı TEK Ege Müessese Müdürlüğü ve TEK'i devralmak isteyen özel şirketten panele katılmaları istenmiş ancak katılım sağlanamamıştır. SHP'ye üst düzeyde katılım sağladığı ve gösterdiği duyarlılık için ayrıca teşekkür ederiz. Panelde görüşülenler ve çıkacak mesajın, konunun yetkililerine ulaşması ve özelleştirmenin ön adımı olan illerin müessese müdürlüklerine dönüştürülmesi işlemlerine başlandığı bu hassas günlerde ülkemiz için daha doğru ve sağlıklı bir karar verilmesine yardımcı olmasını diliyerek panale konuşmacı olarak

katılan sayın panelistlere teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum* diyerek paneli yönetecek olan Elektrik Yüksek Mühendisi Ergun Elgini kürsiye davet etti.

Ergun Elgin yaptığı kısa konuşmada;

"Değerli konuklar bugün burada TEK'in özelleştirilmesi konusunda tartışıp irdemeye, kamuoyu oluşturulmasına katkıda bulunmaya çalışacağız. Bu panelle konunun teknik ve buna bağlı olarak ekonomik, sosyal, politik yönlerinin gözler önüne serilmesini amaçlıyoruz. Bunu yaparken işleyiş de katkıda bulunduğumuzun bilincindeyiz ve bunu çok önemli bir görev olarak algılıyoruz. Siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunda mutabıkız.

Ancak sendikaların, demokratik kitle örgütlerinin ve mesleki kuruluşlar gibi sivil örgütlerinin vazgeçilmezliğini önemle vurguluyoruz. Demokrasiyle yönetilen ülkelerde demokrasinin katılımcı ve çoğulcu niteliği en önde gelmektedir. Bu bağlamda konusu ve ilgisi ne olursa olsun oluşturulacak kararlar ve politikalar artık parlamento çatısı altına hapsedilememektedir. İşte biz burada oluşturulmuş bir politikayı, alınmış bir kararı demokratik görevini yerine getiren çağdaş yurttaşlar olarak ülkemiz çıkarlarına uygunluğu açısından bir kez daha tartışmaya açıyor, buradan çıkacak sonuca tüm ilgililerin dikkatini çekmek istiyoruz" diyerek konuşmacıları yerlerine davet etti.

İlk olarak konuşan SHP Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Adnan Keskin birinci tur konuşmasında özetle şu görüşleri dile getirdi.

KİT'ler, hepimizin bildiği gibi 1929 Dünya Ekonomik buhranının sonucunda Türkiye ekonomisinde yavaş yavaş devreye girmeye başlamışlardır. 1930 yıllarında KİT'ler önce Tarım Sanayi ve Gıda Malları üretmekle işe başlamışlar, zaman içinde kapasiteleri gerek personel yönünden gelişerek 1950'li yıllara kadar büyümüşler, gelişmişler ve Türkiye'de ara malları üreten kuruluşlar haline gelmişlerdir ve bugünkü sanayimizin teknik yönden, sermaye yönünden temelini oluşturmuşlar, bugünkü sanayinin mimarlarıdır adeta. 1950'li yıllarda siyasal iktidarın değişmesiyle Türkiye'de ekonomiye bakışta da bir değişiklik gözlenmeye başlamıştır. 1930'lu yıllarda oluşturmaya başlanan KİT'lerin temel iki özelliği vardır. Birisi bütün zorluklara rağmen ulusal kaynaklarla KİT'lerin oluşturulmasını gerçekleştirmek ve yabancı sermayeye itibar etmemek biçiminde özetleyebiliriz...

... Türkiye'de özel sektörün ekonominin temel hükmü, belkemiği, omurgası olması gerektiği, onun sürükleyici motor olması gerektiği yavaş yavaş söylenmeye başlanmış ve siyasal iktidarların programlarına girdiğini görüyoruz. O tarihlerde 50 ile 70'li yıllar arasında bu söylenmeler sık sık tekrar edilmiş ama Türkiye'nin ekonomik koşulları, sosyal yapısı elvermediğinden KİT'ler o tarihlerde büyüyerek gelişmiştir. Ama KİT'lerde o tarihten sonra bir işlev farklılığı görülmüştür, bir görev değişikliği yüklenilmiştir. 50'li yıllardan sonra KİT'ler olacaktır yine yatırımlarını, genişlemelerini devam ettireceklerdir ama temel işlevleri Türkiye'nin sanayileşmesi, kalkınması, gelişmesi, büyümesi değil özel sektöre kaynak aktarmak, özel sektörün ekonominin motoru olacak bir yapıya, niteliğe kavuşması için gerekli alt yapı hazırlıklarını sürdürme işlevi verilmiştir....

... 24 Ocak 1980 tarihinde uygulana gelen ekonomik politikaların temelinde faiz ve kemer sıkma görüşü esas şekilde yürümüştür....

... Ve 1983 yılından sonra KİT'lerin kamunun ekonomideki etkinliğini kırarak hazırlıklar seri biçimde devreye sokulmaya başlanmıştır. Tabii bu KİT'lerin şu anki satışına gerekçe olarak gösterilen nedenlerin hiç birisini Türkiye'de bulmamız mümkün değildir. Yıllardır Türkiye'de KİT'lerin verimli çalışmadıkları, kamu maliyesine açık vererek yük oldukları iddiası ile eleştirilmişlerdir. Halbuki görüyoruz ki resmi kaynakların bize verdikleri veriler bile KİT'lerin özel sektörün düzeyinden verimli çalıştıklarını ve kamu maliyesine özellikle son yıllarda yapılan zamlar nedeni ile bir yük getirmediği, tersine 1987 yılında 167 milyarlık kamuya bir kaynak aktardığını görüyoruz. Bu özelleştirmeye sunulan gerekçeler böylesine yüzeysel, böylesine dayanıksız....

... 1985 yılında Türkiye'de özelleşmenin politikalarının saptanması, detaylarının nasıl olacağına, uygulama planlarının ortaya çıkarılmasını uluslararası bir ihale yapılması, orada Türkiye insanına güven duyulmadan uluslararası kuruluşlarının bu işi çok iyi becerebileceği savıyla ortaya çıkmış ve 1986 yılında yapılan bir ihalede Morgon Bank isimli bir firma ile Türkiye'deki özelleşmelerin ana politikaların, detaylarını saptayan bir rapor sunmuştur, ama bizim iktidarımız tabii Türkiye'de bir özelleştirmeden yana olmadığı

için özelleştirmeyi dikensiz gül bahçesi gibi yabancı ve yerli sermayeye güzelleştirilmiş kuruluşlar verme anlayışında olduğu için, onu yabancılaştırma olarak telakki ettiği için Türk insanına güvenmeden yaptırdığı, yabancı firmanın ortaya çıkardığı rapora da inanmamış, onu Türkiye'nin koşullarına uymadığı gerekçesiyle rafa kaldırmış, tamamıyla çifte pasaportlu prenslerin anlayışının ürünü olan, kapalı kapılar arkasında Türkiye insanından gizlenen, ürünü olan, kapalı kapılar arkasında Türkiye insanından gizlenen, parlamenterlerinden gizlenen hanedan ve yakın çevresinin bilgisi içerisinde uygulamalarla Türkiye'de KİT'lerin satışına gidilmiştir....

... USAŞ'tan bir örnek vermek istiyorum. Morgon Bank raporunda USAŞ'ın satış bedeli 64 milyon dolar tesbit edilmiştir. Bilahare USAŞ Havas şeklinde ikinci bir bölünmeye doğru gitmiş, USAŞ ayrılmış ondan ve yüzde 70'i USAŞ satışa çıkartılmıştır. Yüzde 70'lik USAŞ'ın tespit edilen değeri üzerinden satış fiyatı 44 milyon dolar olması gerekiyor. Üzülerek belirtelim ki Morgon Bank raporunda belirtilen bu rakam bile çok bulunmuş ve USAŞ 14 milyon dolara İskandinav Firmasına satılmıştır.

... Dünyadaki örneklerine bakıyoruz, Türkiye'deki örneklerle uyum göstermeyen yaklaşımlar görüyoruz. Fransa'da özelleştirmeye karar verme yetkisi parlamentonun, özelleştirmeye görevi olan bakanın hisse satışında yabancıların hissesini arttırma yetkisi yok. Fransa gibi sanayileşmiş, kültür seviyesi yükselmiş, belli ekonomik refaha kavuşmuş bir toplumda, yabancı sermayeye satılabilecek KİT'lerin hisse senetleri yüzde 20 ile sınırlandırılmış. Bizde bu sınırın ne yukarı ne aşağı Tavani belli. Satışa karar veren hükümet değil. Toplu konut ortaklığı, Planlama birbirleriyle çelişen kararlarla götürüyor. Dünya'da bakıyoruz hisseler küçük paylarla evvela o kuruluşta çalışan insanlara veriliyor. Ama Türkiye'de böyle bir uygulamaları olmadığını görüyoruz ve Dünya'da özelleştirmede dikkat edilen şey, stratejik konumdaki malları üreten işletmelerin kesinlikle özelleşmesine yanaşmadıkları gibi yabancı sermayenin oraya gelmesine, yönetime katılmasına izin verilmemekte.

... Buradan TEK'e geleceğim. TEK'in özelleştirilmesi benim uzun süredir TEK içerisinde verdiğim kavgadan ötürü beni ayrı biçimde ilgilendiriyor. Bu özelleştirme laflarının ortaya atıldığı zamanlarda, özellikle TEK'in özelleştirilmesi dağıtım şebekelerinin özelleştirilmesi gündeme geldiğinde arka planda oynanan oyunları özenle izlemeye başladım.

... İstanbul çalışmaları, özelleştirme çalışmaları devam ettiğinde kapalı kapılar arkasında pazarlık yapılan firmanın adını saptadık. Anımsarsanız, bu günlerde bu firmanın TEK'le olan yatırım işlerindeki bir takım işlemlerindeki usulsüzlüklerine ilişkin müfettiş raporunu kamuoyuna açıkladık. Beklerdim ki, şu anda müfettiş raporu da elimde duruyor o tarihlerde TEK'e ait İstanbul'da bu işi yüklenen şirket daha o işte 26-27 milyon lira kum yerine toprak koyarak kamudan para sızdırma yoluna gitmiş, böylesine işlemleri kirlilik kokan ahlak dışı bir takım yaklaşımlar kokan bir şirketle, devletin, kamunun İstanbul Boğaziçi Müessesesine ilişkin bir işletmenin devredilme pazarlığına götürmesi üzüntü verici. İlk sözleşmenin yapıldığında görüyoruz ki amaç,....

... Elimde Boğaziçinin özelleştirilen kısmının elektrik satışına ilişkin bir çizelge var. İstanbul

İşletme Müdürlüğünün sattığı enerji, 1989'un Ocak ayında 40 milyar 500 milyon, Şubat ayında 89 milyar, Mart'ta 73 milyar, Nisan'da 50 milyar, Mayıs'ta 77 milyar, Temmuz'da 48 milyar, Ağustos'ta 82 milyar liralık elektrik satmış. Yalnız bir işletmesi İstanbul'un. Satılan yerde burası, buraları satılıyor. Eğer gerçekten KİT'ler kamu maliyesine yük oluyorsa, karlı bir kuruluşu satarak kamu maliyesine nasıl yük olmaktan çıkaracağız? Tersine bunlar satılmakla kamu maliyesi, gelecekteki karlardan da mahrum kalacaktır."...

İkinci konuşmacı Sn. Oğuz Çataloğlu;

"... ANAP Hükümetleri, uygulamakta olduklarını iddia ettikleri serbest ekonomi veya daha bilimsel olarak, pazar ekonomisi sistemini pek çok Anap'ın aklındaki gibi başıboş veya serbest yani kontrolsüz ve denetimsiz bir ekonomi uygulaması olarak anlamaktadırlar. Oysa Pazar Ekonomisi, yani bizim serbest ekonomi şeklinde tercüme ettiğimiz Free Market Shop dediğimiz serbest pazar ekonomisi hiç bir zaman ve hiç bir şekilde 83 yılından beri Türkiye'de ANAP iktidarınca uygulanan serbest ekonomi veya pazar ekonomisi dedikleri uygulama değildir. Bu ANAP Pazar Ekonomisinden başıbozuk ve kontrolsüz bir ekonomi biçiminde bir sistem uygulanmasını anlamaktadır....

... 1990 yılının Haziran ayında devletin, belediyelerin 1983 yılından bu güne kadar toplam dış borç miktarı 62 milyar dolardır. Bu para nereye gitmiştir, nereye harcanmıştır? Bunun hesabını biz mutlaka soracağız. Fakat iç borçlanma, yüksek faizlerle borç ödemeleri Türkiye bütçesini kemirmektedir. 1990 yılı bütçe açığı bu altıncı ayda 17 trilyona ulaşmıştır.

... KİT'ler veya diğer kuruluşların ister kamu, ister özel sektör kuruluşlarının bugün TEK konusunda olduğu gibi en büyük açmazları sayın milletvekillerinde bahsettiği gibi işletme sermayesidir. KİT'ler bunun içinde TEK, Sümerbank, Petkim gibi büyük ve milli kuruluşlarımızda var, gurur duyduğumuz kuruluşlarımız var. Bunlar çok büyük işletme sermayesizliğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. ANAP Hükümeti bu günlerde gözü kapalı olarak denize düşen yılanı sarılır misali, Petkim, Sümerbank işte şimdi burada incelediğimiz TEK'i sözüm ona özelleştirerek beceriksizliklerini ekonomiden zerre kadar anlamadıklarını ispat etmektedirler. Bu özelleştirme v.s. değildir. TEK ve Petkim gibi bir devletin ekonomik ve stratejik kaynaklarını içerden ve dışardan gelecek her parası olana biz vermeziz. Bunlar verilemez, devredilemez ve satılamaz. ...

... Biz TEK gibi Petkim gibi, çimento fabrikaları gibi bütün bu şirketlerin satışına yüzde yüz karşıyız ve bu konuda SHP ile beraber hareket etmeye devam edeceğiz.

... Satışlar, TEK'in, Petkim'in, Sümerbank'ın ve çimentonun satışları nefes alacak. Anap iktidarına ve o şirketleri idare edecek bakanlıklarına nefes alacak, günü gün edecek sermaye bulma ve arama isteklerinin sonucudur.

... TEK özelleştirilmemelidir. Anap iktidarı Türkiye'yi babalarının çiftliği sanıp öyle idare etmeye çalışmaktadırlar. Bugün Türkiye'de TEK personeli fevkalade tedirgindir. Müdürü, şefi, memuruyla tedirgin ve huzursuzdur....

... Anap iktidarı milleti ve vatandaşı yeni özelleştirme icatlarıyla huzursuz etmektedirler. Kendi huzursuzluklarını TEK personeline yansıtmaktadır. Buna da muhakkak dur demek gerekmektedir ve TEK bunların yarattığı son huzursuzluk kaynaklarından bir tanesidir. "Diyerek ilk tur konuşmasını

tamamladı.

Avukat Güney Dinc konuya hukuksal yönden yaklaşarak şu görüşleri belirtti.

"... 1928,30,40 yıllarının yasalarını şöyle bir karıştırdığımız zaman gerçekten çok ilginç görüntülerle karşılaşırız. Bunlardan bir kaç tanesinin isiminden söz edeceğim. Mesela 31 Ocak 1928 günü 1375 sayılı yasa. Bu yasa ile Anadolu, Mersin, Tarsus, Adana demiryolları, Haydarpaşa Limanı 33 milyon Fransız Frangı ödemek koşulu ile uluslaştırılmış. Mesela bizim İzmir'imizin şu sahildeki eski limanı İzmir rıhtım şirketine 7 milyon 827 bin küsur Fransız Frangı ödenerek 12 Haziran 1933 günlü yasa ile uluslaştırılmış. İşte demiryolları var, böyle onlarca, yüzlerce yasa sıralayabiliriz. Bunlarla vakit geçirmemek için kısaca burada duruyorum ve görüyorum ki, bugün özelleştirme satış veya başka adlarla, elden çıkarılmak istenen ulusal değerler, iki büyük savaş yorgunu Türk halkının hem de bedelini dövizle ödemek koşuluyla büyük sıkıntılara girerek sahip olduğu ulusal değerlerdir. Elbette bunlar 28'li 30'lu yılların koşullarında kalmadılar. Yeniden büyüdüler, eklemeler yapıldı, ancak özellikle o dönemin Türkiye yapılaşması anımsanırsa bunların bedelleri de dövizle ödendi. ...

... Şimdi bir Atatürk'çülük sözü var. İşte o zaman Osmanlı imtiyazları yap, işlet, devret formülüyle, padişah fermanıyla yabancılara kurdurulan değerler böylesine uluslaştırılırken bugün hem onlar, hem de daha sonraki kuruluşlar, yine padişah fermanlarına benzeyen birtakım kararlarla özelleştirme adına ulustan dışlanmakta

... Şimdi TEK'in ve genel olarak 82'den sonra başlayan özelleştirme sürecine bir göz attığımızda şunu görüyoruz. Önce 72 yılındaki bir yasayla kurulan TEK'in elektrik üretim ve dağıtım tekeline 82 yılında son verildi. Bu 12 Eylül yönetiminin çıkardığı bir yasa idi. Ardından bir başka değişim yapılarak 1984 yılında çıkarılan 3096 sayılı yasa ile yasanın amacını belirleyen şu maddeyi okumak suretiyle izlenen hedefi de ortaya koyabiliriz. TEK dışındaki özel hukuk hükümlerine tabii sermaye şirketleri statüsüne sahip yerli ve yabancı şirketlerin elektrik üretimi, iletimi, dağıtımını ve ticareti ile görevlendirilmesini amaçlamaktadır.

... Diyorlar ki elektrik üretmek, dağıtmak için bazı kuruluşların görevlendirilmesi. Görev sözcüğünün üzerinde duralım. Görev nedir? Ticaretle, özel teşebbüste, serbest yarışmada görevlendirme böyle bir şey olamaz görevlendirme dediğimiz zaman hani işte doktorlara mecburi hizmet yasası yada burslu okuyan öğrencilere zorunlu çalışma süresi gibi görevlendirme kamunun karşılıklı yada karşılıksız kişiye vereceği bir yükümlülüktür. Şimdi nereden akıllarına gelmiş bu sözcük, düşünmek lazım. Özel şirketi elektrik üretmek için, elektrik dağıtmak için görevlendirecekler. İşte yutturmaca buradan başlıyor. Görevlendirme adı altında görev değil, onlara bir dolu imkan sunmak tasarlanıyor, planlanıyor. Bunun adına görevlendirme deniliyor, hiç olacak şey değil.

... Peki bu işletme hakkı nasıl alınır?

... Şimdi süreç şu: Şirketi kuracağız, sonra devlet planlama

teşkilatına başvuracağız. Onların olurunu alacağız. Arkasından enerji ve Tabii kaynaklar bakanlığı bize görev vermeyi kabul edecek. Bunun adı görevdir. Kanun böyle diyor. Bakanlık bu görevi bize vermeyi kabul ederse, bakanlar kurulunda bir kararname çıkacak. Bakanlar kurulu kararnamesi ile bizim görevimiz kesin olarak kabul edilmiş olacak. Yapılanlar böyle yapılıyor. Böyle yapıldı. Yine ben bir kişi olarak şirketi kurmadan önce şunu düşünmem gerekiyor. Acaba bu görev bana nasıl verilir. Çünkü bunun ihalesi yok. Piyasası yok, tarifesi yok. Şirket kurmak bile masraf gerektiriyor. Çünkü üç beş kişi bir araya geldik, şirket kurmaktansa, kulis başlatmak bence daha tutarlı bir davranış olur. Önce bu işin bize verilmesini aşağı yukarı garantileriz ki, ondan sonra bazı masraflara gireriz, şirketi kurarız tek aday olarak başvururuz. Bir protokol, bir şartname içinde sözleşme, yani sözleşme yok aslında, görev verme belgeleri oluşur. Bakanlar kurulu onaylayınca bu iş bize verilmiş olur. Şimdi bu olay tabii çok sakıncalı bir olay. Bir defa Liberal Ekonomini uygulandığı varsayılan bir ülkede liberalizmle, özel teşebbüsçülüklerle, fırsat eşitliğiyle, sermayenin yarışması kurallarıyla temelden çelişiyor. Çünkü, yani herkes yapabilmeliydi, serbest teşebbüs demek, herkesin bu işe aday olabilmesi, her kesin bu işi üstlenebilmesi ve birbirleri ile yarışan özel teşebbüsün en iyisinin bu göreve verilmesi gerekirdi.

... Kim bu sözleşmeyi yapıyor? Bu iktidarın bakanlar kurulu sayın konuşmacılarında az önce belirttikleri gibi, üç ay sonra ne olacağı bilinmeyen bir iktidar var Türkiye'de. Yani bunu herkes biliyor, şoktaki çocuk biliyor. Şimdi düşünün İzmir'in elektriğinin bu iktidar tarafından 99 yıllığına dağıtımının, işletme hakkının bir özel şirkete devredildiğini.

... Şimdi ne olur ne biter diye soruyorsanız, bu sorunun cevabını bugün kimse veremez. Çünkü gerçekten Anap Türkiye'nin hukuk yapısını öyle bir karıştırdık ki, bu yanlışlıkları düzeltmek için anayasa mahkemesi kararıyla yeni yasalarla varılan sonuçlar daha büyük karmaşalar getiriyor arkasında. Hukuk öyle her isteyen her istediği gibi kolayca oynayabileceği bir yer değil. Hukuk belli bütünlük, bir düzen düşüncesinin ürünüdür. Fakat, Anap'ın yarattığı biraz öne gidelim 12 Eylül'de başlayan, Anap'ın geliştirdiği hukuk karmaşası Türkiye'de belki daha 20 yılda çözülemez.

TES-İŞ sendikası İzmir Şube Başkanı Sn. Cemal Tümer konuşmasında şu konulara değindi;

... " Biz kamu mülkiyetinden özel mülkiyete geçişi ideolojik, ekonomik ve politik bir tercih olarak algılıyoruz ve özelleştirmeyi bir demokrasi sorunu olarak niteliyoruz. Partilerin, sendikaları, demokratik kuruluşların ve halkımızın bu sorununa sahip çıkmaları gerektiğine inanıyoruz.

... Türkiye Elektrik Kurumunda her il düzeyinde bir müessese oluşturularak yeni bir yapılanmaya yönelmektedir. Bu yapılanmanın temelinde giderek özelleştirme ile satışlar gündeme getirilecektir. 46. maddelik geçiş sözleşmesi ile çalışanların özlük haklarının güvenceye bağlandığı özel sektöre devredilen işletme biriminden pay alarak yönetime katılabileceği olgularına yer verilerek devir

işlemi adeta özendirilmektedir. Özelleştirilecek işyerlerinde çalışacak işçilerin iş güçlerini karşılığını tam anlamda alacağı sanısı yaygınlaştırılmasına karşın üyelerimiz gerçek anlamda iş güvencelerini kaybedeceklerdir. 1457 sayılı iş yasasının 17. maddesi yürürlükte olduğu sürece bu kuşkuyu taşımamızda en büyük etkindir. Oysa 1982 yılına doğru geriye baktığımızda Belediyeler aracılığıyla görülen elektrik dağıtım hizmetlerinin 2705 sayılı yasa ile TEK'e devredilmesine neden gereksinim duyulmuştur sorusuna yanıt aramamız gerekir.

TEK tarafından yürütülen üretim, iletim hizmetlerine dağıtım birimlerinin de eklenerek bu üç hizmetinde TEK elden devlet eliyle işletilmesi yasal olarak kurumlaştırılmıştır.

Oysa bugün ne yapılmaktadır. Belediyelerden bu amaçla devralınan bu temel hizmetler özel sektöre sunulurken "Al sen köşeyi dön" denilmektedir.

Daha bu aşamada üyelerimiz her ilde bir müessese yapılanmasından zarar görmeye başladılar, 40 üyemiz izmir dışına beş ile zorunlu tayin sorunu ile karşılaştı. Belediye ve devirden sonra TEK'te yıllarca hizmet gören üyelerimizi, onların ailelerinin güçlükleri ve acıları ilemi yapılarak sonra özelleşeceğiz ve kendimizi güvencede sayacağız. Sendikalar bir kuruluş olarak buna inanmamız mümkün değildir. Karşıt uyarı görevimizi yerine getirip diyoruz ki;

- Müessese olarak organize edilmek istenen hiçbir ilde ve bağlı ilçelerde hizmet binaları ve eklentileri mevcut değil.

- Araç, gereç, ekipman ve organize yok.
- İş güvenliği malzemeleri, eğitim ile yetki sorunundan kaynaklanan iş kazası ve kötü sonuçları yaşanmakta

- Güvensizlik, çalıştırılan ve bunun bedelini yaşamıyla ödeyen işçilerimiz için iş güvenliği malzemelerini alımı dahi, ilgili birim ünitenin teklifi ve hala tasarruf tedbirlerine bağlı.

- Bu güvensizlik koşullarına karşın olağanüstü çaba harcayarak hizmet üreten işçilerimizin özverisi ile bugüne kadar gelen bu işletmelerin kar marjları nedir? Ekonomimize bugüne dek ne kazandırmıştır. Kamuoyuna önce bunun açıklanmasını istiyoruz." diyerek ilk tur konuşmasını tamamladı.

Birinci tur konuşmalarının.. sonuncusunu Şubemiz Başkanı Sayın Nihat Özgül yaptı.

Özgül konuşmasında Cumhuriyetin ilk yıllarında elektrik hizmetlerinin özel kesim eliyle sürdürülmek istendiği fakat başarısızlıkla sonuçlandığını belirterek, TEK kuruluşuna kadar olan tarihçeyi özetledikten sonra şu görüşlere yer verdi. TEK'i sürekli örgütlenme anlayışı içinde görüyoruz. 1984 yılına geldiğimizde hükümet, 3096 sayılı bir yasa çıkarıyor ve elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve ticaretinde yabancı ve yerli özel teşebbüsünde bu işin ticaretini yapabileceği ve bunlar eliyle gördürüleceğine karar veriyordu. Bundan sonra bir reorganizasyon olayı çıkıyor TEK'te. Bunu il bazında müessese müdürlükleri oluşturulması gündeme geliyor. Yani kısaca şunu söylemek istiyorum. TEK kurulduğu 1970 yılından 1990 yılına kadar, daha hangi örgüt biçimiyle çalışacağına karar vermiş değildir. Bu hem

kendisinin çalışma biçimini etkilemekte, hem de personelini tedirgin etmektedir. Bunu TEK'te çalışan tüm arkadaşlarımız yaşıyor. Bunun yanında günümüze kadar, TEK Ulusal elektrik sisteminin kurulmasını gerçekleştirmiştir. Gerek iletim ve dağıtım hatları ve gerekse trafo merkezleri tesisinde Avrupa seviyesinde bir teknik birikimi oluşmuştur. Ulusal sistemin işletilmesi, sistem korumaları, büyük trafo nakliyesi gibi birçok önemli konu kolayca TEK çalışanları tarafından yapılabilmektedir, işte bu önemli tecrübe birikimleri yok edilmek istenmektedir.

Biz Elektrik Mühendisleri Odası olarak elektriğin özelleştirilmesini ülke yararına bulmadığımız için karşıyız. Şöyle ki; Elektrik enerjisi sosyal yaşamın ve özellikle sanayileşmenin itici gücü vazgeçilmez unsuru olduğunu kabul ediyoruz. Ekonominin bu çok önemli alt yapı sektörü olan elektriğin en belirgin özelliği, depo edilemeyişi, gereksinmenin olduğu anda ve gereksinilen kadar üretilmesi zorunluluğudur. Bu nedenle elektrik üretimi ve üretimin tüketicilere ulaştırılması için gerekli iletim ve dağıtımda eşgüdümün, merkezi bir planlamanın önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Eğer bu eşgüdüm ve planlama sağlanamaz ise gerektiğinden fazla üretim tesisi yapılır, ya da tüketimi karşılayacak kadar üretim, iletim tesisi yapılamaz. Ülke karanlıkta kalır, sanayii çalışamaz hale gelir. Geçmişte bunların hepsi yaşanmıştır. Günümüzde de enerji tüketim kapasitesinde önemli fazlalık olduğu ortaya çıkmıştır 1973 yılını izleyen 10 yıl içinde ise elektrik üretimi yetersizliği nedeni ile ülkede planlı programlı elektrik kesintisi uygulanmıştır.

Doğaldır ki amacı kar olan özel kesim varolan kaynakların en elverişli ve karlı olanlarına talip olacaklardır. Çünkü özel bir işletmede en büyük kar hangi koşulda sağlanırsa o yapılır. Örneğin tüm ülkede elektrik kısıtlamasının yapıldığı 1979 yılında özel bir şirketin elinde bulunan Mersin Termik Santrali 700 milyon kilowatt saat üretim kapasitesine sahipken 477 milyon kilowatt saat ve 1980 yılında ise 544 milyon kilowatt saat elektrik üretmiştir.

Oysa aynı yıllarda Türkiye'de 1.5 milyar kilowatt saat elektrik kısıtlaması yapılmaktaydı.

Bizce elektrikte kar değil hizmet önemli diyoruz ve tayin edici unsurun hizmet olduğunu burada bir kez daha vurguluyorum. Elektrikte esas olan sürekli ve kaliteli elektriğin varlığıdır. Bu güvenceye alınmalı ve tüketici bilmelidir ki, en kaliteli ve sürekli, kesilmeyen elektriğe sahibim. Müşteri, abone bunu bilmelidir. Özelleştirmenin iki önemli faktörü rekabet ve verimlilik bu sektörde geçerli değildir. Çünkü rekabet için pazara birden fazla malın birden fazla üretici şirket tarafından sunulması gerekir. Halbuki buna olanak bulunmamaktadır. Örneğin izmir'de birden fazla elektrik şebekesi yapıp tüketicilere seçme olanağı verilemez. Bu teknik ve ekonomik olarak mümkün değildir. Aynı elektrik, tüketicisine birden fazla kalite ve fiyatta sunulması olanaksızdır, izmir, İstanbul ve Adana gibi illerin elektrik hizmetinin ayrı ayrı şirketlere verilmesiyle işletmeye birden fazla otorite girmiş olacak ve sektör dağınık bir yapı kazanacaktır. Daha fazla üretim tesisine daha fazla yedek malzeme ve değişik malzemeler gerekecektir. İşte bu nedenlerle elektriğin kamu elinde, TEK ve merkezi bir örgüt olan TEK'in elinde kalması zorunludur. Ve işte birçok konularda Batı Avrupa'yı örnek alıyorlar. Oysa, Batı Avrupa bu konuyu ikinci Dünya Savaşından sonra ele almış ve elektriğin kamu kesiminin elinde bulunmasına karar vermiştir. Başka konularda Avrupa'yı örnek alanlar, elektrik konusunda niçin örnek almıyor? Şimdi ilginç bir kişinin 1973

yılında ilk enerji kesintilerinin yapıldığı Sırada İstanbul'da düzenlenen seminerde, izmir Belediye Başkanlığı yapmış Sayın Osman Kibar'ın iki cümlesini okumak istiyorum. Osman Kibar diyor ki; "Ben TEK'i sevmem TEK idaresinin çok kusurları var, yalnız TEK'siz Türkiye'de enerji problemi halledilemez. Öyle on kafada on müessese elektrik üretimiyle uğraşamaz. Bir müessese elektrik üretimiyle uğraşabilir." Yine Osman Kibar şöyle söylüyor; "Şu halde bunu yapabilecek tek Müessese TEK'tir. Ben daha liberal düşünen bir adam olarak elektrik enerjisi üretimini ayrı ayrı yapacağımıza inanıyorum" diyor. Bunu, kendisi özel kesime inanmış ve Belediye Başkanlığı yapmış bir politikacının dürüstçe bir özelleştirisi olarak kabul ediyorum. TEK'in özelleştirilmesi tartışmasında hemen şöyle bir konu geliyor. Deniliyor ki, TEK kötü çalışıyor. Özelleştirelim de kurtulalım. Arkadaşlar TEK Türkiye Cumhuriyeti toprağında yaşayan bir müessesedir ve Türkiye'deki bütün kurumlar hangi koşullarda ise TEK'te o koşullardadır. Diğer kurumlar hangi hastalığı taşıyorsa, TEK'te bu hastalığı taşımaktadır. Bizim görevimiz TEK'in o hastalıklardan nasıl arındırılabilirdir. Öbür türlü TEK'in bir an önce özel kesim devri ile iyileşmesi olanaksızdır.

Birinci tur konuşmaları böylece tamamlandıktan sonra yapılan ikinci tur konuşmaları ise özetle şöyledir.

Anđan Keskinin bitiriş konuşması

USAş'ın özelleştirilmesine ilişkin siyasi iktidarın tasarrufunun yürürlükteki yasalara aykırı olduğuna ilişkin karar çıktı. Karar şu anda iktidar tarafından temyiz edilmiştir. Önümüzdeki günlerde kararın içeriğini yerine getirmeyen bürokratik sorumlular hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunacağız. Özelleştirme konusu Türkiye'nin gündemine geldiğinde sık sık kitleleri bu konuda duyarlı hale getirmenin gayreti içine girdik. Özellikle özelleştirmenin somutta uygulanacağı yerleşim birimlerinde açık hava toplantıları düzenleyerek, toplumumuz, insanlarımızı özelleştirme konusunda duyarlı olmaya, tepki koyacak duruma getirmenin girişimlerini sürdürdük.

Türkiye'nin en büyük kuruluğu olan Türk-iş'ten bu konuda bizim yaptığımız girişimlere omuz veren, bizi yöreklendiren, cesaretlendiren, toplumun bizim yanımızda tavır koymasını gerçekleştirecek, bugüne değin bir tek ses duymadım ben.

Örneğin izmir, sanayi kuruluşlarının yoğun olduğu yer, elektrik tüketiminin yoğun olduğu, satışının yoğun olduğu yer. Elbette ki izmiri devralan bir özel sektör kuruluğu buradaki ciro yüksekliğinin getirdiği avantajlarından ciddi bir şekilde yararlanacaktır. Aynı müesseseye bağlı olan sadece konutlara elektrik dağıtımı yapan şletmelerde satışlar belki gerçekleşmeyecek, o tür verimsiz olan, elektrik satımının düşük olduğu yerlerde TEK bünyesinde kalınacak ve özelleştirilen şletmelerdeki, müesseselerdeki personelde yavaş yavaş o tarafa aktarılarak TEK'ten uzaklaştırılmaya doğru götürülecektir.

Sayın Oğuz Çataloğlu'nun bitiriş konuşması

... TEK'i herhangi bir yerli ve yabancı firmaya verdiğiniz zaman dağ başında üç beş eve hat döşeyip götürmez. Rantabilite hesabını yapar, karlılık hesabı kırmızı işik verdi mi oradaki vatandaş mum yaksın, çıra yapsın der. Devlet sosyal yönü ağırlıklı olduğu için ekonomi politikası veya sosyal devlet olması nedeni ile muhakkak surette o üç eve elektriği, suyu götürür, okulu götürür.

... Şimdi TEK, yarın başka bir şirket, veya KİT'i talan edecektir.

Bir soru var zihinlerinizde çıkan. Canım Denizli, Balıkesir, Aydın, İzmir neden, neden ayrı ayrı? Tek konusu olduğu için söylüyorum, müdürlükler olmuştur. Çünkü yakınlarına ve yandaşlarına bununla peşkeş çekilecektir.

... Ekonomi politikasında ve karma ekonomi sisteminde, kar etsin etmesin, sosyal hizmet veren müesseselerin yerli yabancı özel şirketlere peşkeş çekilmesi gibi bir teori yok.

Sayın Av. Güney Dinç'in bitiriş konuşması

... Siyasi partilerden şunu beklemek gerekiyor.

... Partilerin genel karar organları derlerse ki eğer biz iktidara geldiğimiz zaman bütün sözleşmeleri geçersiz sayacağız. Biz iktidara geldiğimiz zaman bu yağmayı halkın yararına geri çevireceğiz, dedikleri zaman işte o zamanda müşteriler kaçır. Çünkü bu iktidarın ömrü çok kısa. Bence çok daha açık ve net olarak bu meselenin (adının) konması lazım. Eğer siz İzmir'de TEK'i şu şirkete satarsanız bizde iktidar olduğumuz zaman bu şirketten bu TEK'i alacağız dedikleri zaman özelleştirme ciddi biçimde gembenebilir. En azından müşteri bulmakta zorluk çekerler gibi geliyor bana.

Sayın Cemal Tümür'ün bitiriş konuşması

TEK'te böyle bir özelleştirme sonucunda;

- Özele devredilen teçhizatın periyodik bakım onarımları yapılmayacaktır.
- Sokakta evlerin önündeki lambaların TEK tarafından anında değiştirilmesine karşın, özelleşmeyi müteakip aynı özen gösterilmeyecektir.
- Köylerimizde aydınlatma sorunu yaşanmazken, ileriye yönelik belki günlerce belki aylarca karatmalara tanık olacağız.
- Arıza gören, arızalı kısımlarda arızanın giderilerek tekrar servise iade edilmesinde büyük gecikmeler olacak, bundan hem halk hem de sanayii kesimi zarar görecektir.
- Şimdiden huzursuzluğa itilen çalışanların uygulamalar karşısında giderek huzursuzluğu artacak prodüktiv değerini düşmesine neden olacaktır.
- Bu tesislerde çalışanlar güvenliksiz çalışma koşullarından etkilenecekler, iş kazaları artacaktır.
- Sonuçta bu hizmetten yararlanan halk ve ülkemiz ekonomisi olumsuz yönde etkilenecektir.
- Özelleştirme ile işten çıkarmalar yoğunlaşacaktır.
- Devlete önemli ölçüde gelir sağlayan TEK satıldığında bu gelir kaynağından devlet yoksun kalacaktır.

Sayın Nihat Özgül'ün bitiriş konuşması;

Birinci turda atlanan bir nokta var. Günün aktüel konusu nedeni ile hep dağıtım satışı ile ilgili konuşuldu. Oysa 3096 sayılı yasa elektriğin üretiminin de özelleştirilmesinin de söz konusu ediyor. Tabii bu yasa bunu getirince, özel elektrik santralleri gündeme geliyor. Ve buda çok aktüel olan Aliağa Termik Santralidir. Şimdi ben şunu açıklamak

istiyorum, ulusal elektrik sistemi bir bütündür. Keban Karakaya Santrali, doğuda Yatağan, Yeniköy ve Soma Santralleri ise batıda. Bu santraller ulusal elektrik sistemi ile birbirine bağlıdır. Yük taleplerine göre yük akışı bir taraftan diğer tarafa sağlanır. Bugün yüzde 25 elektrik üretim kapasitesi fazla olduğu göz önüne alınırsa ve bir özel termik santralının yapıldığını varsayalım, örneğin Aliağa'ya hayır demedik yapıldı. Şimdi tüketici talepleri ulusal elektrik sistemi yönünden nasıl karşılanacaktır. Yük tevzi diyecektir ki Yatağan Santrali siz iki grup çalıştırın. Soma'ya bir gurup çalıştırın diyecektir. Özel santrale ne diyeceksiniz acaba? Bir gurup çalıştırın diyebilecek midir? iki guruplu Aliağa Termik Santralına devre dışı kal diyebilecek midir? Diyemeyecektir. Oysa daha önce söylediğimiz gibi özel kesimin amacı kardanır. Bu nedenle sürekli devrede kalmak elektrik üretip satmak isteyecektir. Şu halde TEK'e ait santraller devre dışı kalacak demektir.

... Şimdide devir sözleşmeleri neleri içeriyor, birde ona bakalım. Örneğin can alıcı noktalardan biri şöyle; 21. madde diyor ki, abonelerden alınan depozitoların devrini gerekli kılıyoruz. TEK'in bu güne kadar abone yaptığı tüketicilerden aldığı depozitoları devir sözleşmesi ile özel şirkete verilecektir. Ben izmir için bunu hesapladım. İzmir'de yaklaşık 800 bin abone olduğu söylenmektedir. 3000 TL olan depozito ücreti ile çarpıldığında ortaya 2.5 milyar lira para çıkmaktadır. Yani biz diyoruz ki kurulu bir şebekemiz var, buyrun işletin, birde şu kadar depozitomuz var alın kullanın deniyor.

... İkinci nokta tarife konusu

Şimdi diyor ki ne kadar masrafınız olursa olsun bunları belgeleyeceksiniz ve bu belgeler her yılın 1 şubatında TEK'e sunulacaktır. TEK'le mutabık kalındıktan sonra bakanlığa sunulacak, belgeler üzerinde inceleme yaparak belli bir kar verecek. Böylece tarife ortaya çıkacaktır. Bir defa böyle bir tarife oldukça belirsiz. Ve tarifenin nereye varacağı belli değil örneğin İzmir'i alacak şirket iyi çalışır. Fakat İstanbul'u almış dan kötü çalışabilir. Onun giderleri İzmir'inkinden fazla olacaktır. Bu durumda iller arasında farklı tarifeler gündeme gelebilir. Eğer illerde sabit tarife olacak ise TEK'in kendisi buna nasıl çözüm bulacaktır. Böyle bir açmaz var oysa TEK devri sözleşmesinde denilmeliydi ki "TEK'in santrallerinde üretilen elektriğin maliyeti şudur. Şu fiyatla size veririm. Sizde şu fiyattan satacaksınız. Buna göre gerekli önlemleri alınız." Demeliydi ki TEK, şirkette masraflarını karşılama yoluna gidebilirdi.

Şimdi genel olarak KİT'ler özel olarak TEK'in sağlıklı bir yapıya kavuşabilmesi için o yönetimin, öncelikle sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, her türlü politik baskıdan uzaklaştırılması ve gerçekten bir örgüt şemasına bir an evvel kavuşup, personeli tedirgin etmeksizin elektrik hizmetini bir an önce vermeye yönelmelidir.

Panelistlere sorulan sorular yanıtlandıktan sonra yönetici Ergun Elgin "Sayın dinleyiciler panelimiz burada sona ermiş oluyor. Burada oluşan görüşün kamuoyu oluşmasına yardımcı olacağına, katkı koyacağına inanıyorum. Bütün katılan panelistlere ve izleyicilere içtenlikle teşekkür ediyorum" diyerek paneli kapattı.